

Kritik mot Kriminalvården, häktet Borås, för underlåtenhet att tillhandahålla skriftlig information m.m.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 11 juni 2018 framförde AA och flera andra intagna klagomål mot Kriminalvården, häktet Borås, och anförde bl.a. följande:

De tillhör en av häktets gemensamhetsgrupper men får trots det väldigt lite tid i gemensamhet eftersom häktet prioriterar intagna med restriktioner. Bostadsrummen i häktet saknar hylla, är dåligt ljudisolerade samt varma på sommaren och kalla på vintern. Telefonerna har dålig täckning vilket gör att de intagna får ringa samtal från advokater på toaletterna. Det är vidare stopp i avloppet i duscharna. Promenadgården är täckt av ett plasttak vilket skapar en helt olidlig miljö när solen skiner. AA anförde vidare i en kompletterande skrift att han inte har fått någon skriftlig information om regler och rutiner trots att han bett om det.

Utredning

Anmälan remitterades till Kriminalvården för yttrande. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, Region Väst, genom stf. regionchefen, bl.a. följande:

Rättslig reglering m.m.

Rättslig reglering avseende gemensamhet i häkte

Av 2 kap. 5 § häkteslagen (2010:611), HäL framgår att en intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte

1. den intagne är placerad i en annan förvaringslokal än i ett häkte och lokalförhållandena inte tillåter gemensamhet,
2. det av säkerhetsskäl är nödvändigt att hålla den intagne avskild från andra intagna, eller
3. det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Av de allmänna råden till 2 kap. 5 § HäL i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte (KVFS 2011:2), FARK Häkte framgår att när en intagen inte kan vistas i gemensamhet är det nödvändigt att utreda förutsättningarna för isoleringsbrytande åtgärder.

Exempel på isoleringsbrytande åtgärder är restriktionsgrupp och samsittning. Med restriktionsgrupp avses att två eller flera intagna, med restriktioner avseende gemensam vistelse, vistas tillsammans i närvaro av kriminalvårdspersonal. Med samsittning avses att två intagna, med eller utan restriktioner, under viss tid dagtid vistas tillsammans i ett bostadsrum eller annat anvisat utrymme utan närvaro av personal.

Rättslig reglering avseende utformning av bostadsrum

Av 1 kap. 17 § FARK Häkte framgår, bland annat, att en intagens bostadsrum ska vara utrustat med stol, bord, skåp eller hylla, säng, bäddutrustning, spegel, anslagstavla, mugg, väckarklocka, radio, TV samt anordning som gör att den intagne själv kan reglera inflödet av dagsljus, om inte annat följer av ett beslut om restriktioner.

Av 2 § förordning (2014:1108) om utformningen av häkten och polisarrester framgår att ett förvaringsrum ska ha en golvyta på minst 6 kvadratmeter. Rummets kubikinnehåll ska vara minst 15 kubikmeter och rumshöjden minst 2,40 meter. Rummet ska vara försett med fönster så att det får tillräckligt med dagsljus. Rummet ska vara tillräckligt ljudisolerat och även i övrigt utformat så att obehöriga kontakter mellan den intagne och andra om möjligt förhindras. Rummet ska vara utformat så att obehöriga förhindras att se in.

Av 3 § förordning (2014:1108) om utformningen av häkten och polisarrester framgår, bland annat, att ett förvaringsrum ska vara ändamålsenligt utrustat för den intagnes behov. I ett förvaringsrum ska det finnas stol, bord, säng och utrymme för förvaring av tillhörigheter. Rummet ska också ha ett signalsystem för att påkalla uppmärksamhet.

Rättslig reglering avseende telefoni

Av 3 kap. 4 § HäL framgår att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske.

Elektronisk kommunikation får vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §.

Av 10 § häktesförordningen (2010:2011), HäF framgår att elektronisk kommunikation endast får äga rum med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av Kriminalvården eller den myndighet som svarar för förvaringslokalen.

Rättslig reglering avseende hygien

Av 1 kap. 15 § FARK Häkte framgår att en intagen ska ges möjlighet att dagligen sköta sin personliga hygien.

Rättslig reglering avseende promenad

Av 2 kap. 7 § HäL framgår att en intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Rättslig reglering avseende information om regler och rutiner

Av 2 § HäF framgår att varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal ska informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det.

Av 1 kap. 10 § FARK Häkte framgår att en intagen, i anslutning till att han eller hon tas in i häkte, ska informeras om lokaler, signalanordningar och brandskydd. Den intagne ska även, om sådan information inte redan har lämnats vid annat häkte, informeras om

- de rättigheter och skyldigheter som han eller hon har,
- skyldigheten att medverka vid drogkontroll,

- det regelverk som i övrigt gäller för häktesvistelsen, samt
- Kriminalvårdens registrering av personuppgifter.

En intagen ska, om det inte är obehövligt med hänsyn till frihetsberövandets karaktär och varaktighet, informeras om häktets

- lokala rutiner,
- användning av allmän kameraövervakning,
- sjukvårdsverksamhet, samt
- verksamhet för andlig vård (NAV).

En intagen som avtjänar fängelse ska informeras om bestämmelserna om uppskjuten villkorlig frigivning.

Av de allmänna råden till 1 kap. 10 § FARK Häkte framgår att informationen bör lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen. Information kan också lämnas genom skyltning eller i digitalt format.

Kriminalvårdens yttrande

Avseende gemensamhet

Av häkteslagen framgår att en intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet). Kriminalvården kan konstatera att häktet Borås lokalmässigt har begränsade möjligheter att erbjuda de intagna gemensamhet och att dagliga prioriteringar därför görs avseende vilka som erbjuds gemensamhet och andra isoleringsbrytande åtgärder. Av häktets yttrande framgår att häktet, i första hand, prioriterar de som av olika anledningar har minst möjligheter till mellanmänsklig kontakt. Av AA:s anmälan samt häktets yttrande framgår att AA erbjudits isoleringsbrytande åtgärder i form av samsittning och gemensamma promenader. Kriminalvården kan emellertid konstatera att häktet Borås inte uppfyllt kravet avseende erbjudande om gemensamhet till fullo under den period som AA vistats på häktet Borås.

Avseende bostadsrummen

AA har anfört att det saknas hyllor att placera saker på i bostadsrummen. Av 1 kap. 17 § FARK Häkte framgår att en intagens bostadsrum ska vara utrustat med, bland annat, skåp eller hylla. Av 3 § förordning (2014:1108) om utformningen av häkten och polisarrester framgår att ett förvaringsrum ska vara ändamålsenligt utrustat för den intagnes behov och att det, bland annat, ska finnas ett utrymme för förvaring av tillhörigheter. Av häktets yttrande framgår att bostadsrummen är utrustade med normerad häktesinredning.

Av 2 § förordning (2014:1108) om utformningen av häkten och polisarrester framgår att ett förvaringsrum ska vara tillräckligt ljudisolerat. Av häktets yttrande framgår att bostadsrummen är dåligt isolerade och att ljud från medhyresgäster hörs. Lyhörddheten har påtalats till medhyresgäster och dessa har uppmanats att försöka förlägga ljudstörande verksamhet till dagtid.

Vad gäller klimatet i bostadsrummen har av häktets yttrande framkommit att byggnaden, som är från 60-talet, har utmaningar vid extrema väderförhållanden. Samtliga rum har utrustats med bordsfläkt för att avhjälpa värme. Vintertid kontrolleras kyliga bostadsrum av fastighetsägaren för åtgärdande av eventuella brister.

Kriminalvården kan konstatera att bostadsrummen är utrustade enligt norm och därmed uppfyller kraven vad gäller de intagnas möjligheter att förvara tillhörigheter. Kriminalvården kan vidare konstatera att rummen uppvisar vissa brister i klimat- och ljudisoleringshänseende men att häktet Borås löpande arbetar för att avhjälpa dessa brister.

Avseende möjlighet att ringa

Av 3 kap. 4 § häkteslagen framgår att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske samt att sådan kommunikation får vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning. Kommunikation via telefon får endast äga rum med utrustning som tillhandahålls eller godkänns av Kriminalvården. Av häktets yttrande framgår att häktet under en period haft problem med täckningen men att problemet nu är avhjälp. Under den period som problemen förelåg har de intagna erbjudits att ringa från andra rum än bostadsrummen. Toaletter har inte använts i detta syfte. Kriminalvården kan konstatera att häktet under en period haft problem med dålig täckning. De intagna synes emellertid inte ha gått miste om möjligheten att hålla kontakten med omvärlden under denna period eftersom de erbjudits möjlighet att ringa från andra rum än bostadsrummen.

Avseende möjlighet att duscha

Av kriminalvårdens föreskrifter framgår att en intagen ska ges möjlighet att dagligen sköta sin personliga hygien. AA har gjort gällande att avloppen i duscharna på häktet svämmat över. Av häktets yttrande framgår att fastighetsskötare omgående kontaktas vid stopp i avlopp och att sådana problem avhjälpas inom någon dag. Kriminalvården kan konstatera att det inte framkommit att de intagna skulle ha gått miste om möjligheten att sköta sin personliga hygien på grund av vad AA anfört om översvämningar.

Avseende rastgården

Av häktets yttrande framgår att rastgården på häktet Borås utformats enligt gällande säkerhetsföreskrifter samt att det, till skydd mot nederbörd, finns ett plasttak som vid starkt solsken kan öka värmen inne på gården. Av häktets yttrande framgår att de intagna vid dessa tillfällen ges möjlighet att ta med vatten på promenaden. Kriminalvården kan konstatera att rastgården vid viss väderlek inte fungerar optimalt men att häktet försökt avhjälpa detta problem genom att ge de intagna möjlighet att ta med vatten på promenaden. Det har inte framkommit att de intagna skulle gått miste om möjligheten till daglig promenad på grund av vad AA anfört.

Avseende regler och rutiner

AA har anfört att han under sex veckors tid efterfrågat skriftlig information avseende häktets regler och rutiner. Av häktets yttrande framgår att nyinskrivna klienter de första dagarna efter ankomst informeras om de dagliga rutinerna samt att de intagna, efter förfrågan ges möjlighet att, på sitt bostadsrum, få tillgång till de lagar, förordningar och föreskrifter som gäller frihetsberövandet. Vad gäller möjligheten att ta del av lagar, förordningar och föreskrifter har häktet yttrat att de intagna ges möjlighet att ta del av dessa på sitt bostadsrum efter förfrågan. Kriminalvården utgår därmed ifrån att AA har fått ta del av denna typ av handlingar skriftligt om han efterfrågat dessa.

Av 1 kap. 10 § FARK Häkte framgår att en intagen ska informeras om, bland annat, det aktuella häktets lokala rutiner. Av de allmänna råden till bestämmelsen framgår att denna information bör lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen. Kriminalvården kan konstatera att häktet Borås informerat AA om de lokala rutinerna för häktet Borås. Uppgifterna synes ha lämnats muntligen. Kriminalvården kan i denna del konstatera att det inte föreligger något absolut krav från häktets sida att tillhandahålla de intagna dessa rutiner skriftligen. Det har inte heller framkommit att AA skulle ha begärt ut handlingarna med stöd av offentlighetsprincipen. Sättet som AA delgivit den aktuella informationen står därmed inte i strid med gällande reglering.

AA kommenterade remissvaret och uppgav bl.a. att häktets uppgifter om att bostadsrummet hade fläkt och att intagna fick ta med vatten in på promenadgården inte stämmer.

Rättslig reglering

Kriminalvården har redogjort för relevant rättslig reglering.

Bedömning

Möjligheten till gemensamhet

En häktad ska enligt huvudregeln i häkteslagen ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), vilket anses förutsätta vistelse med flera andra intagna. Av Kriminalvårdens yttrande har kommit fram att häktet Borås av bl.a. lokal- och resursmässiga skäl inte till fullo har uppfyllt detta krav under den period som bl.a. AA har vistats där. Jag vill därför framhålla att JO nyligen har uttalat att det inte finns lagstöd för att hålla en intagen avskild på grund av faktiska förhållanden och praktiska förutsättningar (se JO 2018/19 s. 146). Utifrån vad som har kommit fram i utredningen om häktets hantering av situationen kan häktet inte undgå kritik för sina brister i det här avseendet.

I sammanhanget vill jag även peka på att JO nyligen beslutat att utreda frågan om Kriminalvårdens arbete med isoleringsbrytande åtgärder inom ramen för ett särskilt initiativärende, dnr O 7-2019.

Bostadsrummens standard

När det gäller bostadsrummen har Kriminalvården anfört att rummen uppvisar vissa brister i klimat- och ljudisoleringshänseende men att häktet arbetar för att avhjälpa dessa brister. Jag kan konstatera att inomhusmiljön i ett häkte naturligtvis ska vara av sådan standard att intagna inte drabbas av sjukdomar eller besvär. JO:s tillsyn är dock inte avsedd att ersätta den tillsyn som ankommer på andra myndigheter. Det är i första hand kommunerna som ansvarar för tillsynen av inomhusmiljön. Vad som har kommit fram i den här delen föranleder därför inte några uttalanden från min sida.

Tillgången till skriftlig information om rutiner m.m.

En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i häkte informeras bl.a. om de rättigheter och skyldigheter som han eller hon har, samt om häktets rutiner (se 1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte, KVFS 2011:2). Informationen ska lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen (se allmänna råd till de nämnda bestämmelserna).

Att känna till sina rättigheter är en förutsättning för att kunna ta tillvara och hävda dem. AA har uppgett att han, trots att han uttryckligen bett om det, inte har fått skriftlig information om regler och rutiner. Detta är enligt min mening bekymmersamt. JO har tidigare uttalat att sådan information bör vara skriftlig och att de intagna bör få behålla den under hela vistelsen i häkte (se bl.a.

protokollet efter en inspektion av häktet Huddinge i januari 2017, dnr 416-2017). Kriminalvården har anfört att intagna vid landets häkten i normalfallet ska få skriftlig information, om inte språkfrågan omöjliggör detta (se t.ex. Kriminalvårdens återrapportering den 14 juni 2018 i ovan nämnda ärende dnr 416-2017). Jag är kritisk till häktets underlåtenhet att tillhandahålla AA skriftlig information och förutsätter att häktet omgående ser över sina rutiner för att säkerställa att alla intagna får del av den information de har rätt till.

Övriga klagomål

Kriminalvården har tillbakavisat anmälarnas övriga klagomål eller lämnat en annan beskrivning av omständigheterna. Uppgift står alltså mot uppgift i dessa delar. Jag bedömer inte att ytterligare utredning skulle leda till något annat resultat. Jag får därför konstatera att det som i övrigt har kommit fram i ärendet inte ger anledning till kritik eller någon annan åtgärd från min sida.

Ärendet avslutas.

Lilian Wiklund

Agnes Morin

I beredningen av ärendet har byråchefen Jörgen Buhre deltagit.